

ΚΛΑΟΥΣ ΣΒΑΜΠ, ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

Α΄μέρος: Η παγκόσμια διακυβέρνηση και το νόημά της

Έχοντας ακούσει για το βιβλίο του Κλάους Σβαμπ, «Η μεγάλη επανεκκίνηση», θέλησα να το διαβάσω, για να έχω μία προσωπική γνώση του περιεχομένου του. Στην αρχή φαινόταν σχεδόν καλοκάγαθο, αναγνωρίζοντας τις υπάρχουσες κραυγαλέες ανισότητες στην κοινωνία, τα προβλήματα και τους κινδύνους από τις πανδημίες, την κλιματική αλλαγή και την καταστροφή του περιβάλλοντος, με ενδιαφέρον για την επιβίωση της ανθρωπότητας και του πλανήτη στο σχετικά εγγύς μέλλον. Αλλά φαίνεται σαν να το γράφει κάποιος άνθρωπος νέος και άπειρος, χωρίς γνώση των ανθρώπων, των κοινωνικών σχέσεων και των αιτίων που οδήγησαν στο σήμερα, με μόνο όπλο τις καλές προθέσεις του. Φαίνεται σαν να κάνει από το σήμερα ένα άλμα στο μέλλον όπου απλώς ορισμένα μέτρα πολιτειακά και η αποδοχή εκ μέρους των ανθρώπων να αλλάξουν την καταναλωτική ζωή τους θα είναι αρκετή για να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα και να σωθεί ο πλανήτης...

όμως το ερώτημα είναι: θα σωθεί και η ανθρωπότητα μαζί με το περιβάλλον;

Η αρνητική πλευρά του βιβλίου βρίσκεται σε αυτά που δεν λέγονται, στον παραμερισμό εκείνου του σημαντικού μέρους της πραγματικότητας που δείχνει τις προβληματικές κοινωνικές σχέσεις ή, με άλλα λόγια, τον υπερβολικά άνισο συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων που οδήγησε τον κόσμο στο σημερινό σημείο κρίσης. Θα επιχειρήσω να συγκεντρώσω την προσοχή σε ορισμένα σημεία που χρειάζονται διευκρίνιση, αντί να εκφράσω μία εύκολη γενική αρνητικότητα που θα είναι περισσότερο συναισθηματική αντίδραση και όχι έλλογη κριτική.

Αρχικά, θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι οι τεχνοκρατικές λύσεις ποτέ δεν μπορούν να είναι ικανές να λύσουν οποιοδήποτε σοβαρό πρόβλημα. Θα έλεγα ότι σχεδόν όλα τα προβλήματα είναι προβλήματα στρεβλών σχέσεων τόσο μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, όσο και των ανθρώπων με τον εαυτό τους. Οι τεχνοκρατικές λύσεις απλώς δίνουν λίγο χρόνο παραπάνω για να είμαστε ανέμελοι. Το είδαμε αυτό και με την εντατική εκμετάλλευση της γης, που στο τέλος την εξάντλησε. Αλλά ας έλθουμε σε ορισμένα σημεία που έχω επιλέξει.

Το πρώτο αναφέρεται στην παγκόσμια διακυβέρνηση, σελ. 121. **«Ως παγκόσμια διακυβέρνηση συνήθως ορίζεται η διαδικασία συνεργασίας μεταξύ υπερεθνικών δρώντων, με την οποία επιδιώκεται η ανταπόκριση στα παγκόσμια προβλήματα (σε εκείνα δηλαδή που επηρεάζουν περισσότερο από ένα κράτος ή μία περιοχή). Περιλαμβάνει την ολότητα των θεσμών, των πολιτικών κατευθύνσεων, των κανόνων, των διαδικασιών και των πρωτοβουλιών μέσω των οποίων τα έθνη-κράτη προσπαθούν να είναι πιο προβλέψιμες και πιο σταθερές οι αντιδράσεις τους στις διεθνείς προκλήσεις. Τούτος ο ορισμός καθιστά σαφές ότι οποιαδήποτε παγκόσμια προσπάθεια για οποιοδήποτε θέμα ή πρόβλημα μοιραία θα είναι ανεπαρκής χωρίς τη συνεργασία των εθνικών κυβερνήσεων και την ικανότητά τους να ενεργούν και να νομοθετούν προς υποστήριξη των σκοπών τους... Οι δύο έννοιες της παγκόσμιας διακυβέρνησης και της διεθνούς συνεργασίας είναι**

τόσο συνυφασμένες, ώστε είναι σχεδόν αδύνατο να ευδοκιμήσει η παγκόσμια διακυβέρνηση σε έναν διαιρεμένο κόσμο που περιχαρακώνεται και κατακερματίζεται...».

Σε αυτό το σκεπτικό βρίσκονται μαζί αλήθειες, ανακρίβειες, ασάφειες, άγνοια της πραγματικότητας και προχειρότητα. Θα εξηγήσω αμέσως το γιατί.

Πρώτον, ποιοι είναι οι υπερεθνικοί δρώντες; Αυτοί θα μπορούσαν στην πράξη να είναι δύο ειδών:

Είτε ο ΟΗΕ με τα παρακλάδια του καθώς και άλλοι διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ, ο ΠΟΥ, η ΕΕ και άλλοι.

Είτε (πράγμα που δεν ομολογείται) κάποιοι ισχυροί ιδιωτικοί παράγοντες.

Όσον αφορά τον ΟΗΕ και τους επισήμως υπερεθνικούς παράγοντες, αυτοί, ούτως ή άλλως, έχουν χάσει την ηθική τους ακεραιότητα, όση τέλος πάντων είχαν κατά την ίδρυσή τους. Φαίνεται πως ελέγχονται από την ισχύ (κρατική και μη) και αποτελούν μία μικρογραφία των όσων συμβαίνουν στον ΟΗΕ. Μία ελίτ χωρών ρυθμίζει τις τύχες του ΟΗΕ, ενώ η Γενική Συνέλευση δεν έχει ουσιαστικές αρμοδιότητες στην πράξη. Στην ΕΕ βλέπουμε ομοίως ότι το Ευρωκοινοβούλιο δεν έχει καμμία ισχύ. Επομένως, τα ισχυρότερα κράτη επικρατούν, ενώ τα άλλα αναγκάζονται να υποταχθούν ακόμη και αν έχουν δίκιο. Όμως, για παράδειγμα, ο ΟΗΕ δεν είχε αρχικά τέτοιον σκοπό. Η ΓΣ ήταν ακριβώς εκείνο το όργανο όπου κάθε χώρα είχε ισότιμο "πρόσωπο" στην διεθνή κοινότητα, δηλαδή υπήρχε ισότητα, γιατί η ισότητα θα αντιστάθμιζε την ολοκληρωτική ανισότητα που επεχείρησε να επιβάλει ο ναζισμός καθώς και την γενική ανισότητα που υπήρχε προηγουμένως. Αλλά το Συμβούλιο Ασφαλείας άλλαξε την τάση. Κυρίαρχο ρόλο είχαν οι ισχυρές χώρες ενώ οι άλλες υποβαθμίστηκαν, δηλαδή ο κόσμος ξαναμπήκε σχεδόν αμέσως σε ένα καθεστώς ανάλογο με αυτό που ισχύει στις ανώνυμες εταιρείες, όπου τις αποφάσεις λαμβάνει ο έχων το μεγαλύτερο κεφάλαιο, δηλαδή τη δύναμη. Γι' αυτό θα έλεγα ότι ο όρος "υπερεθνικός"

έχει πλέον μόνον μία θεωρητική αξία εξαιτίας της υπονόησης που εμπεριέχει, ότι κάποιος δεν εγκλωβίζεται εγωιστικά μόνον στο δικό του έθνος. Και τούτο γιατί στην πράξη έχει ήδη γίνει ένα πεδίο άσκησης παγκόσμιας κυριαρχίας η οποία θα μπορεί να αγνοεί και να παραμερίζει τα έθνη. Γι' αυτό πρέπει να ξεχωρίσουμε την πραγματικότητα από το ιδεολόγημα.

Βέβαια, αυτοί οι υπερεθνικοί οργανισμοί είναι αναγκαίοι και πολύ χρήσιμοι, αλλά όχι για να έχουν τέτοιας έκτασης αποφασιστική αρμοδιότητα και επιβολή στα πράγματα.

Το επόμενο βήμα διερεύνησης αυτής της κατάστασης είναι το ποιος διαμορφώνει την πολιτική των ισχυρών κρατών, αλλά και των κρατών εν γένει. Πάλι η ισχύς την διαμορφώνει ιδιοτελώς σε έναν τουλάχιστον σημαντικό βαθμό, ώστε να μη μπορεί κανείς να εμπιστευτεί την εθνική πολιτική ότι αποκομμένη από το κράτος θα λειτουργήσει διαφορετικά. Επομένως, **στην πραγματικότητα για την παγκόσμια διακυβέρνηση απομένουν (έστω χωρίς να φαίνονται) μόνον οι ιδιωτικοί παράγοντες που είναι ισχυρότεροι από τα κράτη. Αλλά, μετά από έναν τόσο μακρόχρονο και αιματηρό ιστορικό κύκλο που εγκαθίδρυσε τους θεσμούς και τα κράτη ως μία, σχετική έστω, εγγύηση της ελευθερίας και της ασφάλειας, θα καταλήξουμε πάλι στους ισχυρούς ιδιώτες, οι οποίοι μάλιστα δεν είναι καν εκλεγμένοι.** Δεν μπορέσαμε να διασφαλίσουμε ορθές ηγεσίες με τις εθνικές εκλογές και φαντασιωνόμαστε ότι οι ίδιοι εθνικοί ηγέτες θα μετατραπούν σε σοφούς ανθρώπους στο διεθνές πεδίο. Ή μήπως οι όποιοι ισχυροί παράγοντες θα γίνουν ως δια μαγείας καλοκάγαθοι παγκόσμιοι ηγέτες που θα κυβερνούν προς όφελος όλων και θα χρησιμοποιήσουν τον πλούτο ή την επιρροή τους με τέτοιο τρόπο; Από τον ουρανό θα πέσουν τέτοιοι άνθρωποι; Αυτό φαίνεται απολύτως παράλογο και, θα έλεγα, προκλητικό για την κοινή νοημοσύνη.

Το επόμενο πρόβλημα είναι ότι υπάρχει επιπλέον ένα κραυγαλέο έλλειμμα δημοκρατίας σε μια τέτοια παγκόσμια διακυβέρνηση. Γνωρίζουμε όλοι και βιώνουμε πολύ οδυνηρά την απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στον λαό και την εθνική ηγεσία οπουδήποτε. Παρ' όλα αυτά, αυτοί οι εθνικοί ηγέτες σε κάποιον βαθμό

υπόκεινται στην κρίση των λαών τους και αναγκάζονται να συμβιβάζονται με αυτούς σε πολλές περιπτώσεις. Όταν όμως το κέντρο αποφάσεων μετατεθεί σε υπερεθνικά όργανα, τότε η απόσταση θα είναι τόση και τέτοια, ώστε το χάσμα ανάμεσα στην εξουσία και τον λαό θα γίνει αχανές, ανεξέλεγκτο και απάνθρωπο. Η αντιπροσώπευση, που είναι ήδη μία εμμεσοποίηση για την έκφραση της βούλησης του λαού, θα γίνει τόσο περισσότερο εμμεσοποιημένη, που ακόμη και τα όποια χρήσιμα στοιχεία της θα αφανιστούν. Αυτό μπορούμε να το δούμε και στην Ελλάδα για δεκαετίες τώρα, όπου η επίκληση και μόνον της ΕΕ αποτελούσε το τέλος κάθε συζήτησης, γιατί υποτίθεται ότι η ΕΕ ήταν κάποια αυθεντία ήθους και γνώσης. Αμέσως μετά την μετάθεση της εξουσίας στους υπερεθνικούς παράγοντες, θα αντιμετωπίσουμε μία πραγματική φρίκη αυθαιρεσίας, μάλλον τη μεγαλύτερη ως τώρα στη γνωστή ιστορία.

Βέβαια, είναι αληθινό το ότι ο κόσμος βρίσκεται σε συνεχή σύγκρουση και η αναγκαία συνεργασία για τα παγκόσμια προβλήματα δεν είναι εφικτή, γιατί το κάθε κράτος ενδιαφέρεται μόνον για τον εαυτό του και συχνά οι κυβερνώσες ελίτ δεν ενδιαφέρονται ούτε καν για το κράτος τους αλλά μόνον για τον εαυτό τους, παρά τις όποιες εξαιρέσεις. Αλλά ποιος οδήγησε τα κράτη σε αυτό το σημείο δυσλειτουργίας τόσο εθνικής όσο και διεθνούς; Ποιος ήταν και είναι ο ρόλος αυτών των υπερεθνικών παραγόντων (κρατικών και ιδιωτικών) στην αποσάθρωση της δύναμης και της ορθής λειτουργίας των επιμέρους κρατών; Συνήθως η ισχύς είναι αυτή που παρεμβαίνει καταστροφικά στους θεσμούς – φυσικά, συνεργεί η αδιαφορία και η παθητικότητα των κοινωνιών.

Τι εννοεί λοιπόν ο συγγραφέας με τον όρο “συνεργασία” και τι με την απουσία της; Η απουσία της μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα:

Είτε ότι δεν υπάρχει σχέδιο για συνεργασία, πράγμα που είναι μία τεχνική και μόνον έλλειψη.

Είτε ότι δεν υπάρχει ανιδιοτέλεια επαρκής για κάτι τέτοιο. Ο

Κλ. Σβαμπ φαίνεται από τα λεγόμενά του ότι θεωρεί πως δεν υπάρχει βούληση για συνεργασία, γιατί ο καθένας φροντίζει μόνον για τον εαυτό του, πράγμα που οδηγεί προφανώς και στην απουσία διατύπωσης σχεδίου.

Αλλά η λέξη “συνεργασία” που χρησιμοποιεί είναι παραπλανητική, δεν είναι αληθινή, γιατί η αληθινή συνεργασία σημαίνει ότι υπάρχει η ελεύθερη βούληση που αποφασίζει τη συνεργασία. Όμως τέτοια ελευθερία είναι ήδη φανερό πως δεν υπάρχει, μια και οι κυβερνήσεις έχουν σπάσει ολοκληρωτικά το νήμα που τις συνδέει με τους λαούς. Η βούλησή τους είναι ατομική και ίσως συλλογική (δηλαδή της ομάδας που επιδιώκει την εξουσία) και δεν εκπροσωπεί στο ελάχιστο τη βούληση των λαών ούτε καν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του κοινού καλού. Επομένως, με τον όρο “συνεργασία” δεν μπορεί παρά να μιλάει για μία υπερ-συγκέντρωση δύναμης ελέγχου και επιβολής στα χέρια κάποιων λίγων, που ναι μεν θα διαθέτουν ένα ενιαίο σχέδιο εφαρμογής, αλλά προς όφελος των ίδιων. Δεν είναι όμως τα σχέδια που λείπουν από τον κόσμο, αλλά η **ορθή βούληση**. Υπάρχουν και πάντοτε υπήρχαν σχέδια ιδιοτελή και κατακτητικά, όπως δείχνει η ιστορία, καθώς και σχέδια που αποτελούν σαθρές φαντασιώσεις των ιδεολογημάτων και του φανατισμού. Επομένως, η επίκληση μίας δήθεν συνεργασίας μέσω τέτοιων υπερεθνικών παραγόντων είναι σαν να φαντασιώνεται ότι η ανιδιοτέλεια υπάρχει, αλλά το μόνο που της λείπει είναι η δύναμη ελέγχου και επιβολής. **Η δύναμη όμως δεν γεννάει ανιδιοτέλεια. Συμφωνώ με το ότι η ανιδιοτέλεια χρειάζεται και δύναμη για να εκφραστεί, αλλά το αντίστροφο δεν ισχύει, επειδή εκεί όπου δεν υπάρχει ανιδιοτέλεια η δύναμη απλώς θα αυξήσει την ήδη υπάρχουσα ιδιοτέλεια και θα επεκτείνει την καταστροφή.**

*(Συνεχίζεται με τους τίτλους **Υποβάθμιση του περιβάλλοντος και κλίμα στην παγκοσμιοποίηση – Μερικοί τελικοί προβληματισμοί για την Μεγάλη Επανεκκίνηση υπό διερεύνηση**).*

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

εικόνα : [Wikimedia Commons](#)